

Foto: Ronny Fors

Stockholms Natur

PROGRAMBLADET SEPTEMBER 2016 – JANUARI 2017

STOCKHOLMS OCH SÖDERORTS NATURSKYDDSFÖRENINGAR ÅRGÅNG 29

Påverka lokalt mellan kommunvalen

Lokalkännedom och lite kunskap om ett områdes historik är en underskattad erfarenhet. Du som läser detta bär sannolikt på lokalkännedom om du inte är precis nyinflyttad. Du är van vid dina kvarter och troligtvis känner du till din närpark eller närskog. Låt oss förlösa den kraft som denna erfarenhet innebär. Det är dock lätt att bli "hemmablind" och inte reflektera så mycket över hur ens närmiljö faktiskt ser ut och upplevs. Man går ofta sina invanda vägar och stannar inte upp och tittar sig omkring. När frågade du dig senast: kan något förbättras här i min närmiljö? Varför görs inte mer insatser där och där? Här finns anledning göra gemensam sak och börja se ens egen stadsdel med nya ögon.

Vi är nu över 25 000 medlemmar i Naturskyddsföreningen inom Stockholms stad. En imponerande siffra! Alla vi kan göra en insats i våra olika stadsdelar genom att ta saker vidare som vi tycker borde åtgärdas eller förbättras. Långt ifrån allt som går att ha synpunkter på är kommunens ansvar, men det är en hel del som kommunen har rådighet över ändå. Här följer några värdefulla redskap och tips för att påverka i din stadsdel. Demokratin behöver vitaliseras och det är utmärkt om vi är många fler som börjar påverka staden i stort och smått mellan kommunvalen.

- Skriv ett medborgarförslag och skicka till din stadsdelsförvaltning per post eller e-post. Hör dig gärna för om fler kan stå bakom. Prova exempelvis med att höra med undertecknade. Ge synpunkter i form av klagomål, idéer eller felanmälan direkt till kommunen (Trafikkontoret). Gå in på hemsidan www.stockholm.se/felanmalan, ring 651 00 00 eller om du har en smart telefon, ladda gärna ner appen "Tyck till".
- Ta reda på vilka politiker som sitter i din stadsdelsnämnd (lättast är att gå in på www.stockholm.se/stadsdelsforvaltningar), testa gärna att gå på ett av deras öppna möten.
- Följ vad som har skett och vad som ska ske i stadens olika politiska forum genom att gå in på hemsidan "Insyn" [http://](http://insynsverige.se/stockholm)

Foto: Lovisa Ahlsten

insynsverige.se/stockholm. Du kan prenumerera via e-post på sådant du vill bevaka.

- Ta kontakt med politiker och tjänstemän, ett inspel kan leda längre än vad man först tror.

Civilsamhället behövs mer än någonsin och Naturskyddsföreningen har en självklar plats här. Låt oss gå till handling,

börja gärna lokalt där du befinner dig! Bläddra dock först igenom resten av Programbladet som är späckat med intressant innehåll. Välkommen på våra aktiviteter!

Anders Tranberg
Ordförande i Stockholms Naturskyddsförening
Staffan Winter
Ordförande i Söderorts Naturskyddsförening

STOCKHOLMS OCH SÖDERORTS NATURSKYDDSFÖRENINGAR

Stockholms Naturskyddsförening och Söderorts Naturskyddsförening är lokala kretsar inom Naturskyddsföreningen. Tillsammans är vi drygt 25 000 medlemmar. Geografiskt omfattar Söderortskretsen stadsdelarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Skarpnäck. Medlemmar från övriga stadsdelar i Stockholm tillhör Stockholmskretsen.

STOCKHOLMSKRETSSENS STYRELSE

Anders Tranberg, ordförande och grönområdesfrågor 073-7246307; Emelie Lerge, kassör; Elisabeth Edsjö, vice kassör; Peder Berentzen, sekreterare; Anky Enskog, kemikaliefrågor; Pia Isaksson, trafikfrågor; Angela Arokianathan; Rickard Christoffersson; Teresa Chiverton; Ingrid Bergenudd.

www.stockholm.naturskyddsforeningen.se

SÖDERORTSKRETSSENS STYRELSE

Staffan Winther, ordförande, 070-516 12 34; Christian Sommer, vice ordförande, 070-794 76 46; Lasse Lidgren, sekreterare, 070-278 08 16; Elsa Lindahl, kassör, 070-445 21 27; Gofi Aldstam, ledamot och kommunikator, 073-844 68 68; Anneli Häkkinen, ledamot, 073-850 39 22; Monica Attbrant, ledamot, 070-739 50 25; Einar Engström, suppleant, 070-390 17 44; Agnes Simon, suppleant, 070-747 39 10.

www.soderort.naturskyddsforeningen.se

Redaktion programbladet

Angela Arokianathan, Ingrid Bergenudd,
Bianca Billing Werner, Anneli Häkkinen.
Layout: Jonas Nilsson & Andrea Thiger

BLI MEDLEM I NATURSKYDDSFÖRENINGEN!

Tillsammans har vi kraft att förändra. För 295 kr/år får du vår medlemstidning, möjlighet att delta i lokala aktiviteter och rabatt på seminarier och andra evenemang. Anmäl dig på: www.naturskyddsforeningen.se.

Hur mår Östersjön egentligen?

Varför sker ingen miljöförbättring? Som forskare med Östersjön som fokus slits man mellan hopp och förtvivlan över den nuvarande situationen med vårt unika unga innanhav. Vi vet idag väldigt mycket om Östersjön som ekosystem och dess problem som hotar att förvandla Östersjön till ett helt annat hav än det vi behöver. Kunskaperna finns för hur ekosystemen i Östersjön fungerar, kan renas och ska förvaltas. Men svårigheterna är mycket stora att samordna forskare, politiker, intresseorganisationer och andra berörda parter i länderna runt Östersjön i arbetet mot gemensamma mål mot ett renare hav.

Det går inte att undvika att påverkas av de negativa nyheter om Östersjöns tillstånd som medierna visar. Den senaste tiden har torskbeståndets status återigen minskat kraftigt i det östra beståndet i södra Östersjön mellan 2011 och 2014, samt att en stor del av dessa torskar är små och magra. Även andra fiskarter visar nedåtgående trender. Effekterna av övergödning ökar snarare än minskar trots många åtgärder att minska näringsläckaget från hushåll, industri och jordbruk i de flesta länderna runt Östersjön. Ytan av syrefria bottenar har tredubblats bara sedan millennieskiftet och runt 30 procent av bottenarna har syrebrist. Tredubblats! (April 2016 var den sjunde månaden i rad som slog globala värmererekord, och om det är en indikation på temperaturerna denna sommar så kan vi räkna med rejäla algbloomingar.) Mikroplaster i alarmerande koncentrationer hittas numera i stora delar av Östersjön, vilka ännu har oklara och understuderade effekter. Hormonstörande ämnen har ökat sedan 1980-talet med bland annat negativa effekter på djur och människors reproduktion som följd, med mera.

Men det finns en del positiva saker som borde lyftas fram mer. Arter som gråsäl, vikare och havsörn visar ökande populationstrender och koncentrationen av "klassiska"

miljögifter som PCB, dioxiner och många tungmetaller har minskat dramatiskt i organismer. Samarbetet mellan länderna runt Östersjön genom Helsingforskommissionen utvecklas och förbättras kontinuerligt. Hur vill vi bevara och använda Östersjön i framtiden? Vi kan inte längre acceptera ytterligare försämring av status på de ekosystemtjänster som Östersjön förser oss med, till exempel föda och rekreationsområden. Vad kan vi som medborgare och medlemmar i Naturskyddsföreningen göra? Vilka val ska vi göra själva och hur kan vi påverka vår omgivning? Ett första steg är att utbilda sig och blir mer medveten. Läs de utmärkta rapporterna

Provtagning av sediment i Gryts skärgård. Foto: Caroline Raymond

Havet från Naturvårdsverket och Havsmiljöinstitutet (en ny för 2015/2016 kom precis). Där kan man bland annat läsa att fler kan bidra mer än vad vi tror till minskad övergödning. Gå på någon av de öppna föreläsningar som ges av Naturskyddsföreningen, universitet och högskolor i vårt närområde. Eller varför inte börja med att efterfråga mer aktiviteter med Östersjön som fokus i programbladet från våra kretsar i Söderort och Stockholm!

Christian Sommer
Vice ordförande Söderortskretsen

TILLSAMMANS ÄR VI STARKA

Vill du göra något för natur och miljö i din närhet och med större perspektiv? Naturskyddsföreningen är en stark röst i miljödebatten med sina 224 000 medlemmar i Sverige. Vi arbetar både för den nära naturen runt husknuten såväl som kulturlandskapet, skogen och havet lite längre bort. Vi driver frågor med både lokal anknytning och fokus samt utifrån ett nationellt och globalt perspektiv.

ENGAGERA DIG FÖR MILJÖN

Vi söker personer till våra styrelser och arbetsgrupper som vill vara med och påverka miljön i Stockholm. Du behöver inte vara natur- eller miljöexpert, utan vi ser lika gärna att du har annan erfarenhet och engagemang. Kontakta: sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se eller snf.soderort@gmail.com.

NYHETSBRIVET

Prenumerera på Stockholms naturskyddsförenings nyhetsbrev! Varje månad får du aktuell information om kommande evenemang, exploateringshot, inbjudningar till kretsträffar och mycket mer. Vid frågor kontakta sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se.

Börja prenumerera på nyhetsbrevet genom att gå in på: www.stockholm.naturskyddsforeningen.se

VOLONTÄR FÖR EN DAG

Vill du få utlopp för ditt miljöengagemang, utan att knyta dig till någon särskild grupp eller nätverk? Då kan du anmäla dig som volontär och få erbjudanden om att delta i natur- och miljöevent. Det kan handla om att dela ut informationsblad, rådda prylar eller stå värd för en utställning. Du bestämmer själv vad du vill göra. Kontakta: sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se eller snf.soderort@gmail.com.

KONTAKT SÖKES VIA E-POST

Vi vill kunna meddela aktiviteter och information via mejl. Skicka din e-postadress med medlemsnummer och namn till kretsen du tillhör (Söderortskretsen omfattar stadsdelarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Skarpnäck, övriga stadsdelar i Stockholm tillhör Stockholmskretsen. Kontakta: sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se eller snf.soderort@gmail.com.

PROGRAMBLADET 30 ÅR

Nästa år fyller programbladet 30 år. Om du har kvar nummer 1, årgång 1, av programbladet får du gärna höra av dig: snf.soderort@gmail.com.

**MEDDELA GÄRNA DIN
E-POSTADRESS TILL
KRETSEN DU TILLHÖR.
[STOCKHOLM // SÖDERORT]**

Höstens och vinterns program

Vi vill gärna att du anmäler dig till våra arrangemang eftersom det underlättar planeringen. Har du missat sista anmälningssdag går det oftast bra att efteranmäla, eller chansa och bara komma.

Obs! Oförutsedda programändringar kan förekomma. Se våra webbplatser för aktuell information.

Aktiviteterna anordnas i samarbete med Studieförbundet.

SEPTEMBER

SE FLYTTFÅGLAR PÅ TORÖ FLYGA SÖDERÖVER

17 SEPTEMBER, LÖRDAG, KL 10–15 (CA)

Vi besöker ett storslaget skärgårdslandskap som är en mycket omtyckt sträckfågellokal för att se de flyttande fåglarna. Det är en fantastisk utsikt över öppen havshorisont och förra året såg vi både havsörn och flera fjällvråkar. Det finns även chans att se exempelvis sten- och tornfalk om vädret är gynnsamt. Ta med matsäck samt kläder och skor efter väder.

📌 **Samling:** Ta pendeln från Stockholms Central kl 08:04 till Nynäshamn station, framme kl 09:12. Byt

till buss 852 mot Ankarudden, som avgår kl 09:19 till hållplats Herrhamra. Därifrån går vi till Örudden. Obs: SLs tider är preliminära.

Info och anmälan: Senast 15/9 till Einar Engström, einar2010@live.se, 070-390 17 44.

INVIGNING AV ÄLVSJÖ- SKOGENS NATURRESERVAT

18 SEPTEMBER, SÖNDAG, KL. 11–16

Staden inviger Älvsjöskogens naturreservat, den västra delen av Älvsjöskogen. Naturskyddsföreningen kommer självklart att närvara. Kom och fira denna stora händelse tillsammans med oss! Anders Tranberg ordnar gratis naturguidning i

Älvsjöskogen där alla är välkomna (ingen föranmälan).

📌 **Samling (för guidning):** Röda stugorna vid gamla Gamla idrottsplatsen. Tid för guidning meddelas senare. Plats för invigningen: Gamla idrottsplatsen, intill Älvsjöskogens norra ände väster om järnvägen.

Info: Anders Tranberg, anders.tranberg@naturskyddsforeningen.se, 073-724 63 07.

SVAMPAR I PARADISET

18 SEPTEMBER, SÖNDAG, KL. 9.40–15 (CA)

I skogarna kring torpet Paradiset letar vi efter säsongens läckerheter. Tänk att fylla skafferiet och stekpanna

Foto: Ronny Fors

med vad skogen bjuder! Ta med rejäla kängor/stövlar, kläder efter vädret, matsäck, korg, renskniv och helst svampbestämningslitteratur.

➤ **Samling:** Buss 709 avgår från Huddinge station kl. 9.10 och är vid busshållplats Ådran kl. 9.41 där vi samlas. Vi avslutar troligen vår

svampplockning vid busshållplats Lissma skola vid Lännavägen. Obs: SLs tider är preliminära och korrekt information meddelas vid anmälan.

Info och anmälan: Senast 16/9 till Lasse Lidgren, lasse.lidgren@pp.ephone.se, 070-278 08 16.

STORSTADENS FLADDER-MÖSS VID ÅRSTAVIKEN

26 SEPTEMBER, MÅNDAG, KL. 20-24

Ta chansen och följ med på fladdermusexkursion vid Årstaviken. Med hjälp av ultraljudsdetektorer hoppas vi att få höra och kanske även se

någon av Sveriges 19 arter som finns i Stockholm. Vi träffas strax efter solnedgången. Ta gärna med fika och varför inte en pannlampa!

➤ **Samling:** Vid Årstalundens båtklubb, Vickergatan 33, 10 min gångväg från T-bana Skanstull.

Anmälan: Senast 24/9 till Christinan Sommer, chrisommer@hotmail.com. 070-794 76 46.

Avgift: Medlem 40 kr, övriga 60 kr.

FILMVISNING: "VÅRT GRISIGA HAV"

27 SEPTEMBER, TISDAG, KL. 18.30-20

Under några inspirerande höstkvällar bjuder Kemikaliegruppen in till visning av intressanta och givande filmer. Första kvällen visar vi den prisbelönta "Vårt grisiga hav" (2011), en uppföljare till "Alla torskar" från Folke Rydén Production. Filmen varar ca 1 timme och handlar om vad som pågår i och runt Östersjön samt hur kustländerna påverkar. Efteråt diskuterar vi ämnet med de som vill stanna kvar. Vi bjuder även på något lättare tilltugg.

➤ **Samling:** Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 25/9 till Anky Enskog, kemikaliegruppen@gmail.com.

**MEDDELA GÄRNA DIN
E-POSTADRESS TILL
KRETSEN DU TILLHÖR.
[STOCKHOLM // SÖDERORT]**

Foto: Bianca Billing Werner

OKTOBER

GÖR DIN EGEN EKOLOGISKA ANSIKTSOLJA

5 OKTOBER, ONSDAG, KL 18.30-20.30

Varför ska du handla miljövänliga hudvårdsprodukter? Sara Nomberg, ekologisk hudvårdsterapeut samt medlem i Naturskyddsföreningens kemikalienätverk föreläser. Därefter tillverkar vi en ansiktsolja med ekologiska ingredienser som du får ta med hem (30 ml). Det finns även möjlighet att doftsätta oljan.

➤ **Samling:** Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.
Begränsat antal platser.

Foto: Ronny Fors

Info och anmälan: Senast 23/9 till Handla miljövänligt-gruppen, hmvgruppen@gmail.com.
Avgift: Medlem 50 kr, övriga 70 kr.

GUIDNING MÄLARPARKEN – ÅLSTENSSKOGEN

9 OKTOBER, SÖNDAG KL. 11-14

Naturen utmed Mälaren i Bromma är mycket värdefull för rekreation och biologisk mångfald. Här finns också en intressant kulturhistoria. Anders Tranberg leder oss på en vandring, ca 4 km lång. Ta med fika! Avslut vid spårvägsstation Ålstensgatan.

➤ **Samling:** Tvärbanestation Alviks strand.

Info: Anders Tranberg, anders.tranberg@naturskyddsforeningen.se, 073-724 63 07.

Avgift: Medlem 40 kr, övriga 60 kr.

VILL DU ENGAGERA DIG I MILJÖRÖRELSEN?

11 OKTOBER, TISDAG, KL. 18–21 (CA)

Träffa styrelsen och engagerade aktiva från de olika arbetsgrupperna i Stockholms Naturskyddsforening. Vi hoppas på en kväll full med glöd, miljöengagemang och nya idéer. Vi inleder kvällen med att bjuda på lite att äta. Varmt välkommen!

➤ **Samling:** Naturskyddsforeningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.

VAD DÖLJER SIG I DITT SMINK?

18 OKTOBER, TISDAG, KL. 18.30–20

Sara Nomberg, ekologisk hudvårds-terapeut samt medlem i Naturskyddsforeningens kemikalienätverk, föreläser om vanliga ingredienser som finns i makeup och skönhetsprodukter. Lär dig om olika sminkkategorier och dess innehåll; baser, pigment och tillsatssämnen. Hur kan dessa ämnen påverka vår hud och hälsa? Vilka vill vi undvika och finns det miljövänligt smink?

➤ **Samling:** Naturskyddsforeningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 16/10 till Anky Enskog, kemikaliegruppen@gmail.com.

ÖSTERLEDEN – FÖRENIG MED KLIMATMÅLEN?

SEMINARIUM 1: 5 OKTOBER, KL. 18–20.30

SEMINARIUM 2: 23 NOVEMBER, KL. 18–20.30

Österleden kallas nu "Östlig förbindelse" och Trafikverket planerar för fullt för en sexfilig motorväg i tunnel mellan Nacka, Frihamnen och Ropsten. För att de fastställda klimatmålen ska nås måste biltrafiken i regionen minska kraftigt samtidigt som landstinget inte klarar nödvändiga investeringar i kollektivtrafiken. En betydande del av biltrafiken på Östlig förbindelse förväntas ha resmål i innerstaden via upp- och nedfarter på Gärdet/Valhallavägen och vid Ropsten/Lidingövägen. Detta leder till ökad trängsel, buller och avgaser med försämrad stadsmiljö som följd. Bygget kommer också att förstöra delar av Nationalstadsparken.

På det första seminariet får vi höra vad som händer, hur de berörda kommunerna tänker, var trafikforskningen står och hur leden ska finansieras. På det andra seminariet ska alternativen granskas och vi ska höra var politiken står. Arrangörer till seminarierna är ABF, Stockholms Naturskyddsforening, Naturskyddsforeningen i Nacka, Naturskyddsforeningen i Stockholms län, Förbundet Ekoparken och Klimataktion Stockholm.

➤ **Plats:** Katasalen, ABF-huset, Sveavägen 41.
Kontakt: Elisabeth Edsjö, 070 324 54 95, elisabeth.edsjö@bostadslaget.se.

FILM AV INGEMAR LIND: "FJÄLLET I MITT HJÄRTA"

19 OKTOBER, ONSDAG, KL. 19–20

Ingemar Lind berättar och visar film: "Filmen är en hyllning till det landskap som jag haft som hemmamarker sedan början av 90-talet. Även denna gång är det årstidsväxlingarna som är själva tråden i filmen. Vårvintern med det magiska ljuset. Flyttfåglarnas ankomst och med dem alla

ljudupplevelser. Högfjället med blommande lappljung, fjällsippor och isranunkel hör också till bilden av detta landskap som jag tagit, just till mitt hjärta."

➤ **Samling:** Stora Bryggarsalen Norrtullsgatan 12 N.
Info: Emelie Lerge, emelie.lerge@gmail.com.
Avgift: Medlem 80 kr, övriga 100 kr.

TA TUNNELBANAN TILL VILDMARKEN

22 OKTOBER, LÖRDAG, KL 9-16

Vi vill puffa för den Stockholmsnära naturen runt knuten. Vi tar med er på en vandring längs Sörmlandsleden från Björkhagen till Alby friluftsgård i Tyresö. Vandringssträckan är 14 km, så ta med kläder och skor efter väder, matsäck för flera stopp och något att sitta på. I Alby finns det möjlighet att grilla.

➤ **Samling:** Björkhagens tunnelbanestation.

Anmälan: Senast 21/10 till bil-lingwerner6847@gmail.com.

ÖSTRA ÄLVSJÖSKOGEN – RÅGSVEDS FRIOMRÅDE

23 OKTOBER, SÖNDAG KL.10-13.30

Östra Älvsjöskogen är minst lika skyddsvärd som västra Älvsjöskogen, därför är vår utgångspunkt att hela skogen skyddas som naturreservat. En viktig öst-västlig spridningskorridor för växter och djur går bort mot Magelungen från östra Älvsjöskogen. Särskilt värdefulla ekmiljöer finns också här liksom intressant kulturhistoria med bland annat gamla stensatta ridvägar. Anders Tranberg guidar. Ta med fika! Avslut vid Rågsveds T-bana.

➤ **Samling:** Älvsjö centrum, utanför Coop (torget).

Info: Anders Tranberg, 073-724 63 07, anders.tranberg@naturskyddsforeningen.se.

Avgift. Medlem 40 kr, övriga 60 kr.

Foto: Bianca Billing Werner

NOVEMBER

HÖSTFAGNING PÅ EKUDDEN

13 NOVEMBER, SÖNDAG, KL. 10-15 (CA)

Var med och sköt kulturlandskapet på Ekudden i Flatens naturreservat och främja den biologiska mångfalden.

Vi eldar kvistar och grenar från årets röjningar och rensar skräp från stranden. Vi står för redskapen. När elden har falnat till perfekt glöd, så finns möjlighet att grilla. Fyll din matsäck med något gott att grilla och varmt att dricka. Ta med oömma kläder.

➤ **Samling:** Ängen vid Ekudden, norra stranden av Flatensjön, intill Listuddens gård, ca 2 km söder om Skarpnäcks T-bana.

Info: Lasse Lidgren, lasse.lidgren@pp.ephone.se, 070-278 08 16.

FÄSTINGAR OCH SJUKDOMAR DE KAN BÄRA PÅ

16 NOVEMBER, ONSDAG, KL. 19-20.30

Fästingar må vara otrevliga och besvärliga, men de är också fascinerande och tacksamma studieobjekt. Vi går igenom fästingens livscykel och diskuterar värdjur och utbredningsmönster. Hur stor är risken för att bli smittad av fästingöverförda sjukdomar? Kommer fästingens utbredning att påverka vårt eget rörelsemönster? Är fästingar ett hot mot den fria rörligheten i naturen? Patrik Dinnétz berättar om forskningsprojekt som handlar om fästingar och fästingöverförda sjukdomar.

➤ **Samling:** Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.

Info och anmälan: Senast 12/11 till Christian Sommer, chrisommer@hotmail.com, 070-794 76 46.

Avgift. Medlem 50 kr, övriga 70 kr.

FILMVISNING: "TRUE COST"

17 NOVEMBER, TORSDAG, KL. 18.30-21

Under några inspirerande kvällar bjuder Kemikaliegruppen in till visning av intressanta och givande filmer. Denna kväll visar vi "True Cost" (2015), som undersöker klädindustrins effekter på människor och planeten. Efter filmvisningen (1,5 timme) kör vi en paneldiskussion (ca 1 timme) med inbjudna experter och kunniga inom ämnet. Kanske svarar de på våra funderingar eller ger intressant input? Vi bjuder även på något lättare tilltugg.

➤ **Samling:** Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 15/11 till Anky Enskog, kemikaliegruppen@gmail.com

HÅLL SVERIGE RENT

22 NOVEMBER, TISDAG, KL. 18–19

Nedskräpning är ett problem som ökar i omfattning och som blir allt viktigare. Skräp är fult, kostar pengar och skadar både människor, djur och miljö. Om ingenting görs kommer det vara mer plast än fisk i haven år 2050. Håll Sverige Rent är en stiftelse som har arbetat för att förebygga och motverka nedskräpning sedan början av 60-talet. Mycket har hänt men det finns också mycket kvar att göra. Johanna Ragnartz, VD på Håll Sverige Rent, berättar om nedskräpningen.

➤ **Samling:** Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 20/11 till Angela Arokianathan, anarokia@gmail.com.

DECEMBER

HORMONSTÖRANDE ÄMNER – FORSKNING, POLITIK OCH INDUSTRI

1 DECEMBER, TORSDAG, KL. 18–19

Vad är ett hormonstörande ämne? Vad säger forskningen, var står politikerna och vad tycker industrin? Debatten kring hormonstörande

ämnen har varit glödhet. Dr. Kristina Volkova, sakkunnig på Naturskyddsföreningen och före detta forskare inom hormonstörande ämnen reder ut begreppen.

➤ **Samling:** Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: senast 28/11 till Christian Sommer chrisommer@hotmail.com, 070-794 76 46.
Avgift. Medlem 40 kr, övriga 60 kr.

KLIMATSMART JUL

6 DECEMBER, TISDAG, KL. 18.30–21.30

Välkommen till julfika och föreläsning. Kom och mingla med andra medlemmar i Naturskyddsföreningen, träffa styrelsen och personer från våra arbetsgrupper. Peder Berentsen föreläser och ger klimatsmarta tips inför julen. Vi bjuder på ekologiskt kaffe, glögg, ost, pepparkakor med mera som hör julen till.

➤ **Samling:** Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 5/12 till Peder Berentsen, info@framtidspaning.se.

GLÖGGVANDRING GENOM TYRESTA NATIONALPARK

11 DECEMBER, SÖNDAG, KL. 9.30–16 (CA)

Vi vandrar från Nyfors genom naturreservatet och nationalparken till Tyresta by genom storslagen gammelskog, där urskogen har träd som kan vara nära 400 år gamla. Landskapsbilden växlar mellan hållmarksskog, mossar, myrar och sjöar. Vi vandrar ca 11–13

km i kuperad terräng. Vid någon sjö värmer vi oss med glöggdricka. Vi bjuder på alkoholfri glögg till dem som anmäler sig före 8 december.

➤ **Samling:** Buss 873 avgår från Gullmarsplan kl. 9.05 och är vid busshållplats Nyfors ca kl. 9.30 där vandringen startar. OBS SLs tider är preliminära och korrekt information meddelas vid anmälan.
Info och anmälan: Lasse Lidgren, lasse.lidgren@pp.ephone.se, 070-278 08 16.
Avgift (efter 9 december): Medlem 20 kr, övriga 30 kr.

JANUARI

HUDNÄRA KEMIKALIER

18 JANUARI, ONSDAG, KL 18.30–20

De välbesökta föreläsningarna om hudvård fortsätter! Denna kväll ska Sara Nomberg, ekologisk hudvårds-terapeut samt medlem i Naturskyddsföreningens kemikalienätverk, föreläsa om innehåll i hudvårdsprodukter och gå igenom Naturskyddsföreningens nya rapport inom ämnet. Vi går igenom olika märkningar och certifieringar samt problematiska ämnen i schampo, balsam, tvål, krämer och lotioner. Möjlighet att ställa frågor efter föreläsningen finns.

➤ **Samling:** Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 16/1 till Anky Enskog, kemikaliegruppen@gmail.com.

Natursnokarna – äventyr i naturen för dig

Foto: Jonas Nilsson

NATURSNOKARNA I SÖDERORT

Gillar du att snoka runt i skog och mark så häng med! Vi träffas och tittar på grodor, gråsuggor, sparvar och växter. Vi lär oss mer om naturen och lite om friluftsliv, men framför allt har vi roligt.

Natursnokarna är Naturskydds-föreningens barnverksamhet. I Stockholm Söderort har vi en egen klubb. Årsavgiften är 100 kr per barn. Som medlem får du programmet utskickat. Dessutom deltar du vanligtvis gratis. För ickemedlemmar kostar varje aktivitet 40 kr/person. Betalar du årsavgiften under hösten gäller den även påföljande år.

Läs mer på www.naturskyddsforeningen.se/soderort. Där lägger vi även in nyheter och ändringar.

SMÅKRYP UNDER YTAN

25 SEPTEMBER, SÖNDAG, KL. 10.45–13

Vi tar en titt i sjökanten för att se vilka småkryp som lever där. Buksimmare, trollsländelevon, husmaskar och musslor kan vi fiska upp och kika på. Med kunnig hjälp kommer vi att lära oss om dessa varelser och deras liv. Ta gärna med ett durkslag att håva med och en vit skål/burk att samla fynden i. Stövlar och plaskvänlig klädsel rekommenderas starkt. Ivriga barn kan ha god nytta av lite ombyte. Medtag matsäck! Ingen föranmälan. Aktiviteten är gratis om du betalt årsavgift.

mellan 6 och 12 år

Foto: Jonas Nilsson

➤ **Samling:** Vid Dammtorpssjön, kyrkogården (hållplats Dammtorp för buss 401 från Slussen). Cykeltur avgår från Markuskyrkan i Björkhagen kl 10:20.
Info: Agneta Hammarskiöld, agneta.hd@delta.se, 0707-26 03 21.

MOSSMYS & GRILLNING

16 OKTOBER, SÖNDAG, KL. 10-13

De flesta växter förbereder sig på vintervilan, medan andra grönsisar är i högform! Mossor och lavar mår fint av den jämna höstfukten. Vi bekantar oss med några av våra vanligaste mossarter och säkert också några lavar.

Ta med lupp den som har. Medtag matsäck! Vid lusthuset vid Sickla sjö avslutar vi med grillning. Ingen föranmälan. Aktiviteten är gratis om du betalt årsavgift.

➤ **Samling:** Willy Brandts park (vid södra/östra utgång- en T-bana Hammarbyhöjden).

Info: Agneta Hammarskiöld, agneta.hd@delta.se, 0707-26 03 21.

HITTA RÄTT I NATUREN

13 NOVEMBER, SÖNDAG, 10-12

Hur använder man kartan? Vad gör man när man orienterar? Efter en kort teorigenomgång ger sig barnen ut och letar kontroller. Vid varje kontroll finns också en naturfråga. Chans att vinna priser. Vård är Skogsluffarnas Orienteringsklubb som har en stor familjeverksamhet. I deras mysiga klubbstuga, Brotorpsstugan, kan vi fika om vädret är tjurigt.

➤ **Samling:** Brotorpsstugan mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Från T-banan är det ca 1,5 km promenad. Se karta på vår hemsida. Obligatorisk anmälan senast 8/11 till cecilia.renger@gmail.com.

VALSPANING PÅ NATURHISTORISKA

22 JANUARI, SÖNDAG, KL. 10-12

Naturhistoriska riksmuseets polarutställning är äntligen öppen igen! Tillsammans med polarentusiasten Hanna Kylin lär vi oss mer om de olika valarna och deras liv i de stora haven. Antalet platser är begränsat. Barn har företräde. Besöket är gratis om du betalt årsavgift, annars 40 kr.

➤ **Samling:** Naturhistoriska riksmuseets entré (T-bana Universitetet). Obligatorisk anmälan senast den 1/1 till ylv@ylvakarlsson.se, 070-30 24 731.

Våra lokala grupper

ANTI SCAMPI-GRUPPEN

Anti scampi-gruppen uppmärksammar problematiken kring produktionen av tropiska jätteräkor. Genom kontakt med konsumenter, grossister, affärer och restauranger försöker vi få fler att sluta med denna handel. Vi ordnar seminarier och debatter och har kontakt med andra nationella och internationella grupper. Nu behövs en extra ansträngning eftersom de ASC-certifierade räkorna har fått grönt ljus i WWFs fiskeguide, trots att de räkorna inte är mer hållbart producerade än andra odlade tropiska jätteräkor.

Om du vill vara med i gruppen, anmäl intresse till gudrun.hubendick@naturskyddsforeningen.se

ENERGIGRUPPEN

Den bästa kWh är den som inte används, det vill säga det gäller att spara! Den kWh som vi trots allt använder ska helst vara förnybar. Det är dessa två aspekter vi i energigruppen utgår ifrån. Gruppens medlemmar har olika bakgrund. Några har dagligen arbetat med energifrågor – andra är miljöengagerade amatörer. Vi lär oss av varandra och försöker påverka enskilda konsumenter och samhället i stort.

Kontaktperson: Bertil Nyman, bertil-nyman@telia.com.

GRÖNOMRÅDESGRUPPEN

Stockholm växer, vilket genererar planer på nya bostäder och vägar. Ofta inkräktar detta på grönområden. Även en till synes ointressant gräsplätt kan vara av stort lokalt rekreativevärde eller en viktig spridningsväg för växter och djur. Vi söker dig som är intresserad av att på ideell basis arbeta med grönstrukturfrågor i relation till bostads- och vägbyggen med mera.

Kontaktperson: Anders Tranberg, anders.tranberg@comhem.se.

HANDLA MILJÖVÄNLIGT-GRUPPEN

Handla miljövänligt-gruppen arbetar med frågor som rör hållbar konsumtion och konsumentmakt. Vi arrangerar möten, filmkvällar, studiecirklar, klädbytdagar, gör butiks- och restaurangundersökningar och mycket annat. Vårt arbete ger ofta konkreta resultat. Under klädbytdagarna de två senaste åren har över tusen besökare passat på att uppdatera sin garderob miljösmart. Vi behöver både dig som vill vara aktiv och dig som vill hjälpa till någon enstaka gång. Inga förkunskaper krävs.

Kontakt: hmvgruppen@gmail.com.

KEMIKALIEGRUPPEN

Kemikaliegruppen arbetar för att öka medvetenheten och minska exponeringen för farliga kemikalier i vår vardagsmiljö. Vi sprider information och försöker även påverka politiker, näringsliv och olika samhällsinstanser. Gruppen träffas regelbundet samt anordnar olika aktiviteter som exempelvis föreläsningar och filmvisningar för allmänheten. Alla är välkomna att engagera sig. Inga förkunskaper krävs.

Kontaktperson: Anky Enskog, kemikaliegruppen@gmail.com.

NÄTVERKET STOPPA FÖRBIFART STOCKHOLM

Stockholms Naturskyddsforening arbetar tillsammans med ett 20-tal organisationer i Nätverket Stoppa Förbifart Stockholm. Förbifarten går fortfarande att stoppa. Vill du engagera dig tillsammans med oss? Läs mer på: www.stoppaforbifarten.nu

Kontaktperson: Beatrice Sundberg, beatrice.sundberg@naturskyddsforeningen.se.

TRAFIKGRUPPEN

Vi arbetar med inriktning på att förbättra kollektivtrafik och

förutsättningar för cykel- och gångtrafik. Staden kan inte planeras efter biltrafiken, som bör minska. Det är viktigt för att minska utsläppen av klimatgaser, men också för att få en stad som är trevlig att vistas i. Torg och gator som befrias från bilar ger utrymme för socialt liv. Minskad trängsel, mindre risker, buller och avgaser är några av de positiva effekter som enkelt kan uppnås. Vi vill peka ut brister och visa vilka möjligheter som finns, arbeta med information i form av artiklar och insändare, uppvaktning av politiker, möten och manifestationer. Vill du vara med så tveka inte att anmäla dig. Inga förkunskaper behövs och det finns en mängd olika arbetsuppgifter.

Kontaktperson: Pia Isaksson, trafikgruppensthlm.snf@gmail.com.

VATTENGRUPPEN

Vill du vara med och arbeta för renare vatten i Stockholm? Vårt vatten tampas med många olika problem som överfiske, läkemedelsrester och algblooming. Hjälp oss att bidra till en bättre vattenmiljö! Är du intresserad av vatten i din närmiljö, vill hjälpa till att driva kampanjer, utbyta kunskap och inspirera varandra i vattengruppen? Det kostar inget att gå med, du behöver ingen förkunskap och du bestämmer själv hur mycket du vill engagera dig.

Kontaktperson: Jofina Eveli, vattengrupp.stockholm@gmail.com.

ÄNGSGRUPPEN

Ängsgruppen leder Söderortskretsens skötsel av Ekudden vid sjön Flaten i Flatenreservatet i södra Stockholm. Vi har genom ett brukaravtal med Stockholms stad åtagit oss att sköta det 4,4 hektar stora området och där åter skapa ett ängslandskap med stort inslag av såväl äldre som yngre ekar. I den årliga skötseln ingår bland annat

lövräfsning, slåtter, slyröjning och städning. Vi följer också floran och faunan genom inventeringar. Vill du vara med? Välkommen till höstfagningen den 13 november kl 10 och de andra aktiviteterna på Ekudden, se höstprogrammet.

Kontakt: Lasse Lidgren, lasse.lidgren@pp.ephone.se, Birgitta Råstander, birgitta.rastander@hotmail.com, 08-94 13 89.

VÅRA LÄNSGRUPPER

CYKELGRUPPEN

Vill du engagera dig i cykelfrågor, ta kontakt med Cecilé Everett, cecile.everett@gmail.com.

KLIMATGRUPPEN

Vi arbetar för att skapa en större medvetenhet och förståelse för klimatproblematiken hos allmänheten i Stockholms län, men även att se möjligheter i stället för problem! Gruppen träffas och anordnar aktiviteter regelbundet. Följ oss gärna på Facebook – Klimatgruppen i Stockholm. Är du nyfiken och vill veta mer?

Kontaktperson: Katrin Jones Hammarlund, Naturskyddsföreningen i Stockholms län, Norrbackagatan 80, 113 34 Stockholm, stockholms-lan.naturskyddsforeningen.se, 070-234 01 17.

SKOGSGRUPPEN

Vi är en exkursionsinriktad arbetsgrupp som inventerar skogarna i länet. Vi arbetar med skogsbruksfrågor som till exempel rekonstruktion tillbaka till naturskogar.

Vill du engagera dig i skogsfrågor, ta kontakt med Sandra Olofsson, sjulsmark13@gmail.com.

Snabbguide till aktiviteterna

KRETSARNAS HÖSTPROGRAM

SEP	17	Flyttfåglar på Torö
	18	Invigning av Älvsjöskogens naturreservat
	18	Svampar i Paradiset
	26	Storstadens fladdermöss vid Årstaviken
	27	Filmvisning: "Vårt grisiga hav"
OKT	5	Gör din egen ekologiska ansiktsolja
	5	Österleden – förenlig med klimatmålen? (1)
	9	Guidning Mälarparken – Ålstensskogen
	11	Vill du engagera dig i miljörörelsen?
	18	Vad döljer sig i ditt smink?
	19	Filmvisning: "Fjället i mitt hjärta"
	22	Ta tunnelbanan till vildmarken
	23	Östra Älvsjöskogen – Rågsveds friområde
NOV	13	Hösfagning på Ekudden
	16	Fästingar och sjukdomar de kan bära på

	17	Filmvisning: "True Cost"
	22	Håll Sverige Rent
	23	Österleden – förenlig med klimatmålen? (2)

DEC	1	Hormonstörande ämnen
	6	Klimatsmart jul
	11	Glöggvandring genom Tyresta nationalpark

JAN	18	Hudnära kemikalier

NATURSNOKARNAS HÖSTPROGRAM

SEP	25	Småkryp under ytan
OKT	16	Mossmys & grillning
NOV	13	Hitta rätt i naturen
JAN	22	Valspaning på Naturhistoriska

STOCKHOLMS NATURSKYDDSFÖRENING

Besöksadress: Norrtullsgatan 12 N

Postadress: Box 6361, 102 35 Stockholm

sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se

www.stockholm.naturskyddsforeningen.se

www.facebook.com/naturskyddsforeningen.stockholm

SÖDERORTS NATURSKYDDSFÖRENING

[stadsdelarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Skarpnäck]

c/o Staffan Winter, Tappgränd 13, 121 33 Enskededalen

snf.soderort@gmail.com

www.soderort.naturskyddsforeningen.se

www.facebook.com/naturskyddsforeningen.soderort

Naturskyddsföreningen

MEDELÄ GÄRNA DIN
E-POSTADRESS TILL
KRETSEN DU TILLHÖR.
[STOCKHOLM // SÖDERORT]

af